

Joka XXVIII.

(részletek)

Meglepetés

Amikor Janó a soknapi munka után mindent összekészített és segítséget hívott volna a bútorkatrészek összeállításához, Flaré megelőzte.

– Gyere, nézd meg, milyen szépre festettem a cigányvirágokat! – kiáltotta egyesével mindannyiuknak.

Illendően bevárták Mamót, aki reggel óta valahogy nehezebben mozgott.

– Valami nagy időváltás jön. Azt érzik a csontjaim – adta magyarázatul. – Vagy csak rosszul feküdtem... Majd elvállik.

– Bizony, hogy el! – mondta Janó aggodalmas szívvel.

A virágok mindenkinek nagyon tetszettek. Csakugyan meglepően szépek voltak egy hatodik éves kislánytól, akinek először volt kezében az ecsetszőr és a festékeket is mind magának kellett kikevernie.

– Szakasztott ilyenek voltak – áradozott Mamó.

– Olyanra festettem, amilyenek mondtátok... meg amint képzeltem – szerénykedett a kis művész.

– Honnan lett ennyiféle színed? – csodálkozott Janó.

– Mamó mondta, milyen növényt és követ keressek, amit belemorzsolhatok, belemozsarazhatok.

– Aha! Aztán velem kerestette meg, velem hozatta haza a legtöbbet – panaszkodott Mirkó, aki addig csak a földet rugdosta, mert nem esett jól neki, a csupán nővére terelődött figyelem.

Nyica magához húzta a fiút, s arcára mért kétoldali puszi-adással kárpótolta.

– A leveleiről nem mondtatok semmit. Azt például nekem kellett kitalálni.

– De hiszen jól találtad ki! Nem volt az se másabb! – dicsérte tovább Mamó, holott igazából másra sem emlékezett, mint csodás virágkelyhekre, meg arra, hogy csakugyan cigányvirágnak mondták őket. Meg erősítésért Janóhoz fordult:

– Nem igaz?

– De... Tényleg ilyenek voltak. Csodálom, hogy még ilyen jól emlékszel rájuk.

– Gyerekek! Nekünk van szerintem a legeslegszebb padkás kemencénk az egész világon – csapta össze kezeit Nyica.

– Túlzol, Anyici! – szerénykedett tovább Flaré.

– Na, jó! Akkor csak az országban.

– De legalábbis ebben a vármegyében – avatkozott be Janó.

– Vagy legalább Bötönye vidékén – nevette el magát Mirkó.

– Jó, jó! Álljatok le! Én mondom ki az igazságot. Én csináltam a kemencét, nemcsak Flaréé az érdem... Ez a legeslegszebb kemence, amit láttam. Legyen elég ennyi! ...Vagy mégse! Mondok ennél jobbat. Minden dicséretnél szebb lesz. Ez életem első kályhakemencéje, amelynek oldala majd cigányokat melenget, amelyben a kenyér a mi számunkra sül majd... No, ezt müljátok felül bármiféle szóval!

Ki lett volna erre képes? Janóék semmiképpen. Megilletődötten néztek a megszőpült kemencét, megszőpült életük jelképét. Azt, amit közölük a legidősebb tapasztott és – a festéknek valók hazahordását is beleszámítva – a két legfiatalabb munkája tett teljessé.

Nyica végiggondolván ezt, nem is bírta visszafogni rakoncátlan könnyecskéit. Hogy elérzékenyülését ne vehessék észre, gyorsan

Mamó vállára fordult, és a fülébe súgta.

– Köszönöm.

Mamó is csak Nyica által hallhatóan sutyorogott valami maga elé:

– Ez akkor is fűt majd, Gyémántom, ha én már nem leszek.

Mirkó nem bírta soká ezt a megrendült csendet.

– Nézzétek meg a róka farkát! Na, az aztán nem sikerült valami jól.

Átrándultak Komához is, aki Mamót meglátva azonnal megmutatta szépen gyógyuló sebeit.

– Szép-szép, hősöm, de azért ma este bekenem, és éjszakára bekötöm még. Rendben?

Koma vakkantott egyet, ami vélhetően a belegyezést jelentette a maga nyelvén. Ezután félrekapott fejével ő is befurakodott a többiek közé, hogy ő is megtekintse az onnan való látványt.

– Hát róka fark ez? – kuncogott Mirkó. – Mondjátok meg, róka fark ez, vagy egy hosszú piros pamacs?

– Szerintem róka fark!

– Nem is!

– Hát de!

– Hagyjátok abba! Belesajdul az ember feje. Ez az a hosszú, festett piros pamacs, ami Bötönye vidékén, vagy legalább itt a kutyaházon leginkább hasonlít egy megtépázott róka farkra – zárta le Janó vidám határozottsággal a kialakult vitát.

– Drága hősöm – fordult Mamó Komához – a következő ravaszdit ragadd nyakon, s tartsd itt addig, amíg Flaré jobban megfigyelheti.

Miután Koma erre is vakkantott kettőt (jelentsen bármit is), teljesen megnyugodtak a kedélyek. Ezt a pillanatot ragadta meg Janó, hogy segítséget kérjen.

Nyica szabadkozott, hogy most nem ér rá, mert neki is van benn a házban dolga. Két napja már mindig benn szöszöl, de hogy mit, azt nem sikerült kitudni, mert amint hallja Janó lépteit, mindig elébe szalad. Hívatlanul a szobájába lépni pedig nem akar. Nem is lenne illendő. A gyerekeket pedig hiába faggatja, csak annyit válaszolnak: dolgozik. De hogy mit? Úgy tesznek, mintha maguk se tudnák. Ez persze képtelenség. Olyan kíváncsiak, hogy mindent tudniuk kell.

Egy kicsit azért sértve érezte magát, hogy Nyica nélkül kell folytatni a munkát, de talán a két gyerekkel is boldogulnak. Mamó, mint kiderült, nemcsak a jobb lábát, a jobb karját is nehezen emeli. (Remélem, nem nagyobb betegség előjelei – gondolta Janó.)

– Mik ezek, apa? – kérdezte Mirkó.

– Hát nem ismered fel? Deszkák, lécek, szerszámok és szegek.

– Tudod, hogy nem arra gondoltam. Azt látom én is. De mi lesz belőlük? Arra nem jövök rá.

– Tanuld meg, fiam: okos választ csakis okos kérdésre kaphatsz. Nemcsak másoktól! Magadtól is... Emlékszel Bali bácsiék ágyaira? No, ezek pontosan olyanok lesznek, mint amiket ott láttál... Most meg mit kuncogtok? Mi van ezen nevetgélni való? Vagy örömtökből nevetgéltek?

– Örömtökből, apu. Örömtökből – hagyta rá Flaré.

– Akkor jó, mert azokból – mutatott jobbra kétfelé is – Mamó és az én ágyam készül el, az onnansóból a nagyágy, amin Nyica és vele ti is kényelmesen elfértek, ez a nagy halom pedig egy ugyanolyan sarokpad lesz asztallal, amelyet Varkocsán láthattatok. Most meg megint, mit nyihogtok?

– Semmi, semmi, apukám, csak örülünk – nyugtatta Flaré.

Hamar nekigyürkőztek. A gyerekek tartották a léceket, hasábokat, lapokat, mikor, mire kérte őket. Amikor már számos elemet összeszereltek, elindultak velük befelé a házba. Az egyedül hordható nehezebb darabokat Janó vitte, a könnyebbeket a gyerekek ketten. A legvégére azok maradtak, amik inkább terjedelmesek voltak, mint nehezek. Ezeket Janó fogta elől, a gyerekek hátul, és többször is letették, amíg beértek velük.

Amikor először beléptek a házba, Nyica egy fedeles kosárral rövidesen elment.

– Pont most kell gombászni mennie? – bosszankodott Janó, de szóvá nem tette, hiszen abban maradtak, hogy Pesta szomszéd edényét gombával teszik tele, úgy viszik majd vissza. Tegnap esett ugyan az eső, de annyira nem, hogy sok gomba lenne remélhető. És pont most indul, amikor látja, hogy segíthetne? ...Igaz, segített már annyit az építésnél, hogy többet se lehetne. Megérdemelné a pihenést... De ahogy végiggondolja az elmúlt napokat, olyan mintha szándékosan kerülne a társaságát. Megbántottam volna valamivel? És ha igen, mivel? Ezek szaladtak át gyors egymásutánban Janó koponyáján. Szerencsére azonban megint szerszámokat kell forgatnia, ráadásul nemcsak a saját, a gyerekek mozdulataira is ügyelnie kell, így ki is söpörte a kósza gondolatokat. Jobb is ez így! Legalább igazi meglepetés éri.

– Kezdjük Nyicánál! Gyertek, szedjük szét, hozzuk ki a lócát! – intézkedett. Minden jól elő volt készítve. Egy fertály óra múlva már kész volt az a széles ágy.

– Igazán nem mondhatjátok, hogy nem fogtok rajta kényelmesen elférni.

Flarénak, de Mirkónak sem jutott eszébe ilyet állítani.

Aztán Mamó, s legvégül Janó ágya is elkészült.

Sorra segítették a sarokülő és az asztal összeszerelését is. Janó közben megmagyarázta, hogy miért kell csapolni a bútorokat, s hogy az előre összeenyvezett rétegeket miért kellett napokig összeszorítózni. Mirkónak arra is felhívta a figyelmét, hogy hol érdemes megfogni a kalapács nyelét, ha nagyot akar ütni egy csapással, és hol akkor, ha sok, egyenletesen kis ütéssel kell valamibe beverni a szöveget. Meg is mutatta, hogy kell a szög fejének közepére ütni, miként kell fogni, és mikor elengedni a beverendő vasat ahhoz, hogy se az ujjára ne verjen az ember, se azt ne kockáztassa, hogy a szög elgörbül, vagy kiugrik a neki szánt helyéről. Ki is próbáltatta Mirkóval, s mivel Flaré sem akart kimaradni, vele is. Mirkó – mintha csak megszívlelte volna apja tanácsát – most fölöttébb okosakat kérdezett. Mi dönti el, mekkora szögre van szükség? Miért van az, hogy egyes illesztéseknél több felől is szög kerül a fába, másutt meg csak egyfelől. Hogy a most kent enyvét miért nem kell szorítózni is a csapolásnál? Ott elég az, hogy kis szögeket is ver be az apja? Miért készültek más fából az ágylécek, mint az ágykeret? Minden fába ugyanolyan szög kell? – ezernyi kérdése lett volna még ezeken felül is, de lassan a nagyszoba sarkában is minden összeállt.

Észre sem vették, hogy mennyire szalad az idő. Jócskán benne jártak már a délutánban, de még csak ebédet sem ettek.

Mamó hideget tálalt kinn a szabadban.

– Vacsorára főzök meleget – mondta.

– Gombapaprikást? – kérdezte Janó.

– Nem. Lecsós krumplit némi kolbásszal. Miből gondoltad, hogy gomba lesz?

– Hát, hogy Nyica gombászni ment...

– Ja, hogy abból? – nézett rá furcsán Mamó.

Janón az elégedett fáradtság lett úrrá, de nem engedte meg magának, hogy elálmosodjék. Nem akarta, hogy bárki (értsük alatta Nyicát és Mamót... de főleg Nyicát) nélküle menjen be a házba. Elsétált a földig. Ki tudja hányadszor csípőre tett kézzel, fejcsóválva szemlélte. Szégyen, nem szégyen a földet felverte a gaz. Nem csoda. Évek óta nem művelték. Bali azt mondta, most nem érdemes kaszálgatni. Ősszel bele kell szántani mindent a földbe. Ez egyszer szélteben és hosszában is fel kell szántani. Mélyszántás kell. Vetni most nem szabad, csak a tavaszi szántás után. Szerinte bőségesen terem majd. A csak egyetlen évre parlagon hagyott föld is meghálálja a pihentetést. Ez meg itt több éve pihen magában.

Visszasétált a házhoz. Hívta a gyerekeket.

– Gyertek! Megmutatom az új naptárunkat. Mindjárt elkészülök vele. Egy fatáblácskát vett elő. Mutatta is. Három részre volt osztva. Fönt egy vastagabb csík volt belevésve. Több egyforma téglalapra osztva. Benne ismeretlen betűk.

– Ezek a hónapok. Tizenkettő van belőlük. Most a nyolcadik hónap van. Augusztusnak és Kisasszony havának is mondják. Látjátok, mind-egyik alá fúrtam egy kis lyukat. Pont akkorákat, hogy ez a gombos pálcáca pont beleférjen. Fesd majd meg, kislányom, ha maradt még festéked, ezt is, meg a másik kettőt is. Különösen a fejeiket. Nagyobbra faragtam, hogy könnyű legyen kihúzni a lukból, s áttenni a következőbe. Látjátok, itt középen ez a sok szám a hónap napjait jelöli. Van 31 és 30 napos hónap, de akad egy, a februárius vagy böjtelő hó, amelyik még ezeknél is kurtább. Ez az utolsó Karácsony hava, másképpen december. Itt alul meg a hét napjai vannak írva. Ez az utolsó a vasárnap. Az az Úr napja. Azon nem végzünk munkát és templomba megyünk majd, mert a világegyetemet is hat nap alatt teremtette a Jóisten. A hetedikén ő is megpihent. Ezt majd pirosra fesd, Csillagom!

Amíg a festéket hozod, rászerelem az akasztóját. A hónapokat jelző pálcát én kezelem. Mert én tudom, hogy melyik hónap mikor ér véget. Amúgy is az van legfelül. Flaré fogja a napokat kezelni. Az iskolában úgyis hamar megtanulja a számokat. Az alsó pálcáca kezelése viszont Mirkó feladata lesz. Lefekvés előtt fogjuk esténként átrakni, hogy reggelre kelvén tudjuk, mely napot éljük. Jó lesz így? Hát persze, hogy jó lesz. Ma estétől vége van a szalagkötősdinek.

Rövidesen megérkezett Nyica. Janó tehát elérkezettnek látta az időt, hogy mindenkinek (értve alatta Nyicát és Mamót... de főleg Nyicát) megmutassa az új bútorokat. Hívta őket egy kis háznézésre.

Boldogan látta, hogy egyikük látványosabban lepődött meg, mint a másikuk.

– Nahát?! Egy ágy! Ó, de szép.

– És ez az ülősarok? Pont, mint Varkocsán. Látod, Mamó? Ilyen van Örzsééknél is.

– Nekem is egy ágy? Hát nekem még sohasem volt ágyam. És milyen szép! Köszönöm Janó.

– Ó, hát ez az ágy aztán igazán kényelmes lesz mindhármunknak. Janóm! Ez igazi gyönyörűség. De lehetne tán kicsit szebb is. Várjatok csak egy kicsit! – mondta Nyica.

Kiszaladt a házból, térült-fordult. És egy színes mintákkal kivarrt ágyterítővel térült vissza.

– Jé! – adta a csodálkozót – nézzétek csak meg! Nem elég, hogy szép, de éppen akkora, mint az ágyunk. Van itt nálam még kettő. Nézzük meg, hátha az is jó valamelyik ágyra!

Janóéra és Mamóéra is pont megfelelt mindkettő.

Szegény Janónak tátva maradt a szája.

– Hát ez meg hogy...? – csodálkozott.

– Hát így – ragadta Nyica kézen, s húzta magával az sarokasztalig. Kinyitotta a fedeles kosarát, és egy több sorosan hímzett asztalterítőt vett belőle elő.

– Ebből nem lesz gombapaprikás! – nevette el magát Mamó.

– Jé, ez az abrosz is olyan az asztalunkon, mintha ráöntötték volna.

– De hogy?

– Hát úgy, hogy a te Nyicád nem ismeri ugyan a számokat, de egy madzaggal csak lemérte a te deszkáidat – incselkedett Nyica. Mert a te buta Nyicádnak van ám barátnője... Örzsé kifigyelte, hogy többször visszamentél megnézni az ágyakat. Mivel jószívű, vásznat is, tűt is, cérnákat is adott. És a te buta Nyicádnak gyerekei is vannak... Ezek itt ketten. Látták, hogy hosszan méricskélsz előbb a szobákban, aztán a fáidon. Aztán elárulták Anyicikájuknak, hogy valamit nagyon titkolva készítesz. Nem voltak biztosak a dolgukban, csak majdnem bizonyosak, hogy ezek idebenti bútorok lesznek. Később a te buta Nyicád

megnézte a kivágott léceket, deszkákat. A lábakat, kereteket, támlákat is látta ám! És akkor már egészen biztos volt benne. És mivel a te buta Nyicád is alaposan megnézte Örszééknél azokat a bútorokat, így kitálta, hogy melyik rész hová kerül majd. Akkor mérte meg a madzagjaival, hogy mi mekkora... És mivel a te buta Nyicád nagyon szeret téged, nem akarta elrontani a meglepetésedet. Inkább megtetézte sajátjával a tiédet. Remélem, nekünk is sikerült téged meglepnünk – húzta magához a gyerekeket.

Janó igencsak meghatódott e szózuhatagot hallatán. A gyerekek csillogó szemmel nézték az apjukat. Várták, mit mond, mit tesz. Látták, hogy mennyire meghatódott, s hogy keresi a szavakat. Kitárt karral előre lépett, magához ölelte Nyicát. Valami nagyon-nagyon szépet akart mondani, de csak erre futotta, ezt súgta a fülébe:

– Még, hogy buta?! Nagyon is okos vagy... Okosabb, mint hinnéd!

Nem szokta a cigány a szántást

– A cigány saját maga mestere. Van egy ilyen közmondásunk – jegyezte meg Mamó, amikor azt látta, hogy a gyerekek igencsak mosolyogják apjuk erőlködését.

Janó most is földbe suhintotta a kaszája hegyét. Megcsóválta a fejét, és kiemelte. Még így messziről is látszott, hogy jó mélyre szaladhatott az acél, erő kellett a kiszabadításához. Most egy óvatosabb sujtás következett, a rögök ezúttal nem kerültek veszélybe. Igaz, a szárazak sem. A kasza éle által közrefogva, csak elhajoltak a fordulattól, kár nem esett bennük. Újabb fejcsóválás után előkerült a kaszakő. A hosszas fenés elég időt adott Mamónak, hogy folytassa azt, amit az imént mondott.

– Mert úgy van az, hogy azoknak a mesterségeknek a fortélyait, amik ezt vagy azt a cigány kumpániát éltetik, az apák mindig megtanítják gyermekeiknek. Ha valaki valaha valamit is újít, azt a többiek eltanulják, s onnantól azt is továbbadják. Ha a piacozás során, vagy bárhol látnak valami újat, igyekeznek jól megfigyelni, jól megcsinálni. Ha sikerül, annak fortélyai is közös kinccsé válnak. Ahogy apátok a minap a bútorokat csinálta. Pedig csak egyszer látta! Ő rendkívül okos, ügyes ember. Egy beás cigány sem bánik szebben a fával! Pedig ez nagy dolog ám! Hiszen ő felnőtt fejjel kellett megtanulja. A mi legényeink féltékenyek voltak rá, mert őhelyettük lett anyátok férje. (Hej, pedig de nagyon csapták körülötte ők is a szelet. De hiába csapták. Szegény Tíca és a nagyapátok – mindkettőt az Isten nyugosztalja – jobbat, különbet nem is választhatott volna.) Mivel jó ideig betolakodónak tartották, titkolóztak előtte. Mindazt az útmutatást, amit szavakkal nem kapott, úgy kellett a szemével elcsennie... A nem cigányok még jobban féltették a mesterségük titkait tőlünk. Sőt, nem egy helyütt rendeleteket hozattak, hogy ne is próbálkozhassunk azzal, amit ők tudnak. Az egyik úton például találkoztunk egy olyan kolompkészítő cigány csapattal, amelyikben volt egy öregember, aki valaha harangot is öntött. Pityeregve mesélte, hogy az milyen szép, milyen embert próbáló munka. Mégis eltiltották tőle, még tömlöcbe is csukták érte. Mert ő csak egy kontár. Nem tagja a harangöntő céhnek. A céh az olyan közösség, amibe az egy szakmájúak állnak össze. Előbb inasnak, majd legénynek, utóbb meg segédnek avatgatják azt, aki kitanulja, amit ők tudnak. Végül, ha elég tehetős lesz, meg nagyon kigyakorolja magát: mesterré is kinevezik. Hogy jön hozzá egy tanulatlan cigány, hogy jobbat csináljon náluk? Meg, hogy olcsóbb legyen! Csak kontármunkákra képesek, állítják rólunk. Az az öreg még templomi harangot is készített. Mondta is hol, melyik faluban. Számos év múlva egyszer arra vetett a sorsunk. Senki nem értette, miért sírtam el magam, amikor a templomtoronyban delet vertek... A cigánykovácsokat is eltiltották nagyon sok munkától, amit csak a céhes nem cigányok végezhetek. Mi beások tanultunk belőle. Dehogyan is csináltunk szekrényt, asztalt, széket! Csakis olyasmit,

amit az asztalosok nem kívántak el tőlünk. Gondolom, ha csak egy is megnézte, hogy a teknővájás, miféle erőfeszítő, megizzasztó munka, vidáman ránk hagyta...

Janó megint suhintásra készült. Mamó elnémult... A kasza most derekba vágott egy seregnyi szálát. Égre nézés, fejcsóválás, kobakvakarás követte. A derekukon szakadtak, holott a bokájuknál kellett volna. A kasza birtokosa láthatóan tartott tőle, hogy a kasza hegye ismét a földre fut, ha lentebb próbálkozik. Janó letette a szerszámot, kissé arrébb lépett. Nem vette észre, hogy figyelik, így nem félt attól, hogy nevetségessé lesz. Úgy tartotta a két kezét, mintha most is benne lenne a szerszámnyél és az oldalfogó. Ezzel láthatatlan légkaszával gyakorolgatta most a mozdulatokat.

A gyerekek bizonyosan felkacagtak volna, ha Mamó korábban fel nem hívja figyelmüket arra, hogy milyen nehéz megtanulni valami olyat, amit sohasem csinált még. Apjuk elszántsága sokkal inkább tiszteletet parancsolt.

– Ezt a képet jól véssétek emlékeitek közé! Sok-sok év múlva is jöjjön mindig elő, ha valami nehézség áll utatokba. Az, ahogy apátok újra és újra próbálkozik. Mindaddig, amíg rá nem jön a dolog nyitjára. Higgyétek el, előbb-utóbb megtanulja a nélkül is, hogy bárki megmutatná, miként kell. A szegénység és a szorgalom mindenre megtanít.

Közben megint kézbe került a szerszám. Bokatáji suhintás jött, nagy erővel. A kaszahegy mélyen szaladt a földre, s csak azt látták, hogy Janó is földre hull. Még megijedni sem maradt idejük, oly gyorsan talpra állt. A tenyerében ott maradt a szerszámnyél oldalfogója. Előbb ránézett, majd mérgében földhöz vágta.

Erővel kirántotta a kaszát, a vállára kapta, s dúvad léptekkel megindult a ház felé. Amikor észrevette közönségét, megbékélt a sorssal. Mosollyal a száján érkezett hozzájuk.

– Muszáj kitanulnom. Ne akkor kelljen időt vesztenem rá, amikor már valóban használni kell. Nézzétek, kitörtem! – mutatott a nyélfogó helyére. Faragok majd bele újat... Kettőt-hármat is, hátha török még a gyakorlás során... Az ám! – nézett körül. – Hol van Nyica? Ő nem jött nevetgélni?

– Mi sem nevtünk ki apa, pedig mulatságos voltál – tiltakozott Mirkó.

– Anyici reggelit készít. Finom tojásrántottát, szalonnakaréjjal. Nem érzed az illatát?

Janó beleszagolt a levegőbe.

– Valami égett szag is kíséri.

Amikor a kerti asztalhoz értek, Nyica elkeseredetten kapargatta a vágókéssel egy... egy... Eltakarta testével, hogy mit is. Aztán letette eléjük... Egy frissen sült cipót. Frissen sültet, kozmás aljjal.

– Odaégett! És akkor mi van? – kérdezte mérgesen, mintha bárki is szólt volna rá valamit. – A következő majd nem ég oda! Meg fogom tanulni, ha addig élek is. Szinte sírt, amikor lemetélte a kenyér ehetetlen talpát. Előbb keresztet karcolt rá a kés hegyével, ahogy Örszétől látta, majd a megmaradt részt felszeletelte.

– Ebben nem tudtam segíteni, én csak punyét csináltam világ életemben. Ilyen kovászosat soha – sajnálkozott Mamó, majd kijelentette: – a fogaimmal úgysem bírtam volna el az alsó héjjal, Gyöngyöm. Ne sajnáld!

– Nem kovászos! Csak vadkovász van benne. Úgy, ahogy Örsze mondta.

– Ha tudátok, mennyi munka van ebben! Beárullak nekik, Gyöngyöm. Csak hadd tudják meg, mielőtt megkóstolják. Már vagy egy hete készül erre. A nagy cserépkorsóba, a széles szájúba tett először egy kanál lisztet és egy kanál vizet, aztán egybekevergette többször is. Aztán – kifigyeltem – minden nap, amikor kilencet ver a harang, mindig pontban akkor újabb kanál lisztet-vizet tett hozzá, hogy azzal is kike-

verje. „Etetem a kovászt.” Ezt mondta, amikor kérdeztem, mit csinál. Bele is néztem, amikor nem látta. Pár nap után olyan kis bugyborékok jöttek a tetejére. Ahogy telt az idő, egyre több.

– Harmadnaptól kétszer is etettem, mert ha melege van, kétszer is kívánja, akkor éhesebb. Őrzse erre is figyelmeztetett.

– Ugyanannyit voltam veled én is Varkocsán. Mégis feleennyit nem beszéltem Balival, mint ti. Hogy tudtatok ti ennyi mindenről szólni? – értetlenkedett Janó.

– Még sokkal több mindenről beszéltünk – pirult el Nyica, minek okát Janó nem merte firtatni.

Mivel tudták, bánatot szerzett számára a sütés, nem győzték a kenyérét dicsérni.

– Tudom... Tudom – elégette meg a túlzó buzgóságot – soha nem etetek még Bötönyén határán ilyen jó kovászos kenyeret... Megígérem, a következő ennél is jobb lesz.

Janó, hogy jobb kedvre derítse, elmesélte a kaszaszerszámmal való szerencsétlenkedését. A gyerekek pedig most versenyt nevetgélve ecsetelték azokat a pillanatok, amikor az apjuk egy képzeletbeli kaszával aratott a levegőben.

– Hát az „nagyon mulatságos volt” – utánozta Janó Mirkó hanglejtését, amin menten kitört a nevetés.

Egyedül Nyica nem mosolyodott el.

– Csak valami kárt ne tegyél magadban! – mondta aggodalmas arccal.

A rántotta illata Komát is közéjük csalta. Habozott ugyan egy ideig, hogy magára hagyhatja-e a baromfinépet, de úgy látta, hogy nincs semmi veszély, a nagytaréjos rendet tart. Így aztán odahagyta őrhelyét és csatlakozott a vidám társasághoz.

Kiderült, hogy számítottak rá. Az ő tányérjába is volt a rántottából mérve, sőt, Nyica még zsírba tunkolt kenyérbelet is aprított a tetejére.

– Jó hogy jöttél Koma! Odavitem volna, helybe neked, de így még jobb. Mert te legalább őszinte vagy. Nem úgy, mint ezek... – fordult hozzá Nyica. – Nem vagy hízelkedő fajta. Mindjárt meglátom, hogy mennyit ér a kenyérem.

Komát zavarba hozta, hogy mindannyian a tányérját lesik feszülten. Nem értette a dolgot. Nem szokták így szemmel tartani a falatozását. A látvány és az illatok azonban ellenállhatatlanok voltak, így mégis belekezdett. Először a kenyérdarabokat kapkodta a szájába, hisz azok voltak felül. A harmadikat kapta közülük a foga közé, amikor az asztalnál megint nagy nevetés támadt.

– Még, hogy nem hízeleg? Úgy tesz, mintha a rántotta, s a sült szalonna sem érdekelné annyira, mint a kenyered.

– Nézd csak! Ízlik neki.

– Látod, hogy igazat szóltunk?

Amikor végzett, s kinyalta a tányért, mindenkihez odament örömködni, s elment afféle őrzőként körbenézni új családja kicsiny birodalmát. Janó szeretettel követte a szemével.

Nyica éppen azt magyarázta Mamónak, hogy a maradék vászonból futná még egy szép lány- és fiúingre is. Csak kissé nagyobbra szabná, mint amilyen most kell, mert nagyon nő mind a két gyerek. Mamó helyeselte a dolgot, de felvetette azt, hogy szükség lenne téli ruhákra, cipőre vagy csizmácskára is. Főleg lányöltözetre, ha Flaré rövidesen iskolába jár majd.

– Iskolás leszek! – jelentette ki Flaré, noha senki sem kételkedett ebben.

– Engem aztán nem fognak nádpálcázni. Menj csak, ha akarsz! – felelt neki Mirkó, noha véleményét senki sem kérdezte.

– Biztos gondolt rá az apjuk. Csak nem mondta. Annyi most a gondja. Azt mondta, valami padokat és székeket is vállalt... Nem biztos, hogy kell, de kiszemelte már a fákat. Olyan jó, hogy a bérlethez tartozik egy saját erdősáv is. Így senki sem szólhat bele, hogy a másét vágja.

Nekünk viszont gondoskodnunk kéne vásári árukról. Mert ilyen téli gyerekholmit és lábbelit csak vásárban szerezhethetünk. Oda meg portéka kell, hogy legyen pénzünk, vagy cserélhessünk ezt azt...

– Az élelmi tartalékunk is apadozik szépen – hagyta helyben Nyica.
– Még jó, hogy a megépített házunk beleszámít így, egy jó ideig nem kell bérletet fizetnünk. De jövő nyártól már szükséges lesz. Szántanunk kell, de csak egy rossz ekénk van, lovunk-ökrünk nincsen. Ha lenne, azt is etetnünk kéne a nincsből. Legfőljebb majd magunk húzzuk az ekét. Láttam régen parasztokat, magukat fogták be a hámba. Hidd el, nem szívesen lennék Janóm helyében.

– Ne beszéljetelek úgy rólam, mintha itt se lennék! – csattant föl Janó.

– Miért? Itt vagy? Egyet se szólsz hosszú percek óta.

– Csak nézek.

– Mit nézel ilyen meredten? – kérdezte Nyica, majd mivel választ nem kapott, felállt és Janó mögé lépett.

Nem látott semmi érdemlegeset, ezért leguggolt, hogy ugyanolyan magasságból nézzen, mint ahonnan azt Janó teszi. Azt látta csak, hogy a házromokat nézi, ami a régi épület összeroskadása után megmaradt. Ott viszont az ég adta egy világon semmi sem történt. Egy kismadár se szállt el arra. Szélcsend volt. Egy fűszál se mozgott.

– Nem árulod el, mit láttál, hogy így maradtál?

– Elmondom én. Komát.

– Én is láttam, itt volt az asztalnál. Vidáman ette a kenyereket. Ízlett neki...

– Máskor is láttam már, de csak most vettem észre.

– De mit, Janóm? Mit?

– Komát.

– De hisz láttad elégszer. Én is láttam.

– Miután megdédeltette magát velünk... miután összevissza megnyalintott minket... elment tőlünk...

– Na és? Nem maradhat örökre itt.

– Ne vágj a szavamba, s tüstént megérted!

– De akkor ne csigázz! Mondjad gyorsabban!

– Mondanám fürgébben, de még most is csodálkozom a felismerésen. Oly döbbenetes, hogy eddig nem gondoltam erre... Miután körbe szeretgetett minket, és útjára ment. A házromhoz ment, s leucorodott a mellő két kábára. Ki tudja, talán sírdogált egy kicsit, majd talpra állt és szaladt is tovább. Máskor is tett így, csak nem tulajdonítottam neki jelentőséget.

– És most mi jutott róla eszedbe?

– Hogy ez a kutya még mindig gyászolja a gazdáját...

Nyica egészen meghatódott, s csak ennyit tudott mondani:

– Imádni való hűség.

– Bizony, hogy az! Olyan nagy hűség, ami elképzelhetlenné teszi számomra, hogy ott ne lett volna a temetőben, amikor az öreg Sárközit elföldelték. Ha emberbe nem is szorult annyi tisztesség, hogy ne hagyja egyedül az alátemetéskor, őbenne bizonyosan volt annyi emberség.

– Akkor...

– Igen, Nyicám! Akkor holnap vele együtt megyek el a sírkertbe, ha lenne annyi időd, örülnék, ha ismét velem jönnél.

– Hogyne lenne?

– Mert, hogy annyi mindent akarnál csinálni: újabb kenyeret, gye-
rekingeket, vásári portékát...

– Hát arra is figyeltél?

– Mindig figyelek rád... De, hisz megígértem.